
**АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО
АДМИНИСТРАТИВНОЕ ПРАВО
ADMINISTRATIVE LAW**

УДК 34:796.06

*S. Denisov
S. Kulyk*

**PROBLEMS OF LEGAL LIABILITY FOR THE ANTI-
DOPING RULES VIOLATION**

С.Ф. Денисов

*доктор юридичних наук, професор,
начальник кафедри кримінального,
кримінально-виконавчого права та кримінології
Академії Державної пенітенціарної служби
м. Чернігів*

С.Г. Кулик

*кандидат юридичних наук,
старший викладач кафедри правознавства
Бердянського державного педагогічного університету
м. Бердянськ*

**ПРОБЛЕМИ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА
ПОРУШЕННЯ АНТИДОПІНГОВИХ ПРАВИЛ**

Постановка проблеми. Як свідчить звіт Всесвітньої антидопінгової агенції (ВАДА) щодо порушення антидопінгових правил (Anti-Doping Rule Violation (ARDVs) Report) за 2014 р. (останній опублікований звіт щодо антидопінгових правопорушень на сайті ВАДА), серед отриманих і проаналізованих лабораторіями ВАДА 217 762 зразків аналізів спортсменів різних країн 2287 проб мали несприятливий результат. Із них 1462 (64%) свідчать про вживання спортсменами допінгу. Серед вищеназваних 1462 зразків 1159 (79%) належать чоловікам і 303 (21%) жінкам 109 національностей та представників 82 видів спорту [1, с. 3—4]. За тими ж офіційними даними Україна не входить до «чорного списку» ВАДА (у «Топ-10» останнього Російська Федерація, Італія, Індія, Бельгія, Франція, Туреччина, Австрія, Китай, Бразилія, Корея), однак це не означає, що вітчизняний професійний та аматорський спорт є абсолютно «чистим».

Вчинення антидопінгових правопорушень, як і вчинення будь-яких інших, тягне за собою відповідні заходи юридичної відповідальності. Однак питання щодо того, наскільки неминучими є настання цих заходів і, власне, що

це заходи, потребує аналізу й систематизації з метою визначення проблем їх застосування.

Аналіз останніх публікацій і досліджень. Вищезазначеній проблематиці присвячені праці таких учених, як А.М. Апаров, С.В. Алексєєв, А.Ю. Бордюгова, О.І. Петренко, В.В. Сараєв та ін. Однак проблеми відповідальності осіб, задіяних у сфері спорту, за порушення антидопінгових правил саме за українським законодавством раніше детально не розглядалися.

Мета статті полягає в аналізі основних проблемних аспектів юридичної відповідальності за порушення антидопінгових правил суб'єктами (учасниками) відносин у сфері фізичної культури та спорту.

Основні результати дослідження. Слово «doping» уперше з'являється в англійських словниках у 1889 році. Допінг визначався як змішаний засіб, що містить опіум, який використовували для «допінгових» коней [2, с. 1–2], хоча використання речовин, призначених для підвищення продуктивності у спорті, є давнім явищем і сягає олімпіад часів Стародавньої Греції. У XIX ст. стрихнін, кофеїн, кокаїн і алкоголь використовувалися велосипедистами та представниками інших видів спорту для підвищення витривалості [5, с. 17].

Аналізуючи міжнародні та підпорядковані їм національні нормативно-правові акти, необхідно зауважити, що поняття «допінг» об'єднує такі заборонені речовини: анаболічні агенти, пептидні гормони, фактори росту, подібні речовини та міметики, бета-2 агоністи, гормони та модулятори метаболізму, діуретики та маскуючі агенти, а також такі методи, як маніпуляції з кров'ю та її компонентами, хімічні та фізичні маніпуляції, генний допінг. Усі вищезазначені речовини та методи, згідно із списком ВАДА 2016 р., є забороненими як у змагальний, так і позазмагальний період, однак визначені й такі, що заборонені лише під час змагань, серед них: стимулятори, глюкокортикоїди, а також більш «цікаві» для сфери кримінального права наркотики (бупренорфін, гідроморфон, декстроморамід, діаморфін (героїн), метадон, морфін, оксикодон, оксиморфон, пентазоцин, петидин, фентанил та його похідні) та каннабіноїди: натуральні (наприклад, гашиш, каннабіс та марихуана) або синтетичні дельта 9-тетрагідроканнабінол (THC), каннабіміметики, наприклад, «Spice», JWH-018, JWH-073, HU-210 [11, с. 2–8]. Необхідно зауважити, що список заборонених ВАДА речовин щороку оновлюється і потрапити туди можуть здавалося б зовсім «безневинні», з точки зору пересічного громадянина або навіть людини із сфери спорту, препарати. З приводу цього одразу ж пригадується нещодавня історія з мельдонієм (продається в аптеках як препарат мідронат).

ВАДА внесло речовину мельдоній в списки заборонених з 1 січня 2016 року. Раніше він перебував у списку моніторингу ВАДА, в результаті якого експерти агентства прийшли до висновку, що вищезазначений препарат підвищує результати атлетів, їх витривалість, покращує відновлення після виступу, захищає від стресу й активує функції центральної нервової системи.

Речовина була синтезована в середині 1970-х років у радянській Латвії. Першу ліцензію препарат отримав в 1976 р. незадовго до московської Олімпіади-80. Кілька років по тому його було дозволено застосовувати в медицині. Винахідник препарату, латвійський біохімік Іварс Калвіньш стверджує,

що мельдоній є лікарським засобом і аж ніяк не може вважатися допінгом, препарат необхідний для запобігання серцевим нападам і пошкодженням м'язів у спортсменів, що зазнають великих навантажень [15].

У кримінальному кодексі саме слово «допінг» використовується лише у ст. 323 КК України «Спонування неповнолітніх до застосування допінгу». В примітці зазначеної норми сказано: допінг — це засоби і методи, які входять до переліку заборонених Антидопінговим кодексом Олімпійського руху [16, с. 937]. Останній нормативний акт згадується і в Законі України «Про антидопінговий контроль у спорті» у ст. 5 «Відповідальність за порушення законодавства про антидопінговий контроль у спорті»: «У разі встановлення факту вживання спортсменом допінгу до нього відповідно до вимог антидопінгового Кодексу Олімпійського руху та компетентних органів відповідних спортивних організацій застосовуються такі санкції: попередження, визнання недійсними спортивних результатів, позбавлення спортивних медалей чи призів, виданих у натуральній або грошовій формі, тимчасова або довічна заборона брати участь у спортивних змаганнях» [20].

На перший погляд зазначення вказаного нормативного акту міжнародного характеру не викликає зауважень. Однак ані ратифікована Україною у 2001 р. Антидопінгова конвенція, прийнята Радою Європи 16 листопада 1989 року (Закон України №2295-III від 15.03.2001 «Про ратифікацію Антидопінгової конвенції»), ані Міжнародна конвенція про боротьбу з допінгом у спорті, прийнята Генеральною конференцією ООН з питань освіти, науки та культури 18.11.2005 (Закон України від №68-V 03.08.2006 «Про ратифікацію Міжнародної конвенції про боротьбу з допінгом у спорті») не містять у своєму тексті посилання на Антидопінговий кодекс олімпійського руху. Справа в тому, що останній раз цей нормативно-правовий акт застосовувався міжнародною спільнотою аж на початку 2000-тисячних.

Уже давно на зміну Антидопінговому кодексу олімпійського руху прийшов Всесвітній антидопінговий кодекс (а також щорічно оновлюваний Заборонений список, який є його невід'ємною складовою і який згадувався раніше), що був прийнятий у 2003 р. і набрав чинності в 2004 р., змінений Всесвітній антидопінговий кодекс набув чинності 1 січня 2009 року. Виконавча рада ВАДА 11 вересня 2013 року схвалила перегляд Кодексу. Останню його версію презентовано раді засновників ВАДА в Йоганнесбурзі (Південна Африка) в листопаді 2013 р. та схвалено з доповненнями. У результаті Всесвітній антидопінговий кодекс у сьогоднішній його версії набув чинності 1 січня 2015 року [9, с. 2].

Із вищевказаного випливає, що базове національне законодавство, яке встановлює відповідальність за порушення антидопінгових правил, формально містить посилання на неіснуючий нормативний документ, що, у свою чергу, унеможливує застосування санкцій за правопорушення у сфері застосування допінгу. Очевидно, це і є основною причиною того, що за останні 4 роки було обліковане лише одне кримінальне правопорушення за ст. 323 КК України (статистичні дані Генеральної прокуратури України) [10].

Єдиний державний реєстр судових рішень надає більш детальну інформацію щодо вищезазначеної справи. Справа № 565/671/15-к, яка розглядалася Кузнецовським міським судом Рівненської області в 2015 р. та в результаті розгляду якої обвинуваченого визнано винним (громадянина України, з вищою освітою, неодруженого, непрацюючого, несудимого) у вчиненні кримінальних правопорушень передбачених ч. 1 ст. 321 та ч. 3 ст. 323 КК України та призначено покарання у вигляді арешту на строк 5 місяців (за ч. 1 ст. 321 КК України); у вигляді позбавлення волі на строк 2 роки (за ч. 3 ст. 323 КК України). На підставі ст. 70 КК України остаточне покарання за сукупністю злочинів обвинуваченому визначено шляхом поглинання менш суворого покарання більш суворим. Остаточне покарання призначене у вигляді позбавлення волі строком 2 роки. Відповідно до стст. 75, 76 КК України обвинуваченого вирішено звільнити від відбування покарання з випробуванням з однорічним іспитовим строком та встановити такі обов'язки: не виїжджати за межі України на постійне проживання без дозволу кримінально-виконавчої інспекції; повідомляти кримінально-виконавчу інспекцію про зміну місця проживання, роботи; періодично з'являтися для реєстрації в кримінально-виконавчу інспекцію [22].

Із фабули справи дізнаємося, що обвинувачений працював тренером з важкої атлетики у місцевій КДЮСШ і дійсно спонукав двох своїх неповнолітніх підопічних до вживання допінгу та сильнодіючих лікарських засобів. У фабулі справи вказано: «Вирішуючи питання правової кваліфікації діяння обвинуваченого С. за ст. 323 ч. 3 КК України, суд враховує, що наданими доказами доведено, що з боку тренера С. щодо його вихованців М. і П. має місце спонукання неповнолітніх до застосування допінгу. Вказане спонукання полягало у формі поради, побажання, заманювання тренером неповнолітніх до застосування допінгу, під приводом досягнення ними хороших результатів у тренуваннях та поїздок на змагання. Вказані дії С. були направлені на створення у потерпілих бажання приймати рекомендовані ним препарати (допінг), щоб досягти успіху в спорті. Показаннями потерпілих М. і П. доведено спонукання їх до застосування допінгу. Це також вбачається із дослідженого в суді протоколу огляду сторінки М. у соціальній мережі «Вконтакті». Та обставина, що П., засумнівавшись у доцільності вживання рекомендованих обвинуваченим препаратів (допінгу), наполягає у своїх показаннях, що він не застосовував допінг, не має правового значення для кваліфікації діяння обвинуваченого за ч. 3 ст. 323 КК України, так як об'єктивна сторона спонукання до застосування допінгу щодо двох осіб С. була виконана» [22].

Однак щодо правильності кваліфікації діяння суд не врахував одну обставину. Кваліфікуючи суспільно небезпечне діяння за ст. 323 ККУ, необхідно, щоб зазначені у справі речовини, а саме: «метандієнон, нандролону фенілпропіонат та нандролону деканат» визначалися як допінг у Антидопінговому кодексі Олімпійського руху, на який прямо посилається зазначена ст. 323 ККУ і який, на жаль, є вже довгі роки недіючим джерелом права. Подібна обставина, як вказує О.Г. Кошовий (адвокат, керуючий партнер ЮК «Кошовий а партнери»), звісно спрощує роботу адвокатам, бо ж захист у справі, де мова йде про притягнення до відповідальності за порушення приписів нечинного документа, очевидно, буде вдалим [13].

На прикладі даної справи видно, що обвинувачений відмовився від залучення захисника, який би міг, як мінімум, довести неможливість кваліфікації дій винного за ст. 323 КК України. Суд, у свою чергу, спирався на Заборонений список Всесвітнього антидопінгового кодексу, чим «оминув» букву закону. За фактом, спонукання неповнолітніх до вживання допінгу дійсно мало місце, однак при інших обставинах та за наявності компетентного захисника, у суду були б «зв'язані руки» і винний міг бути обвинувачений лише за ч. 1 ст. 321 КК України.

Враховуючи викладене вище, справедливим буде зазначити, що законодавцю слід врегулювати питання такої законодавчої неоднозначності та змінити слова «Антидопінговий кодекс Олімпійського руху» у примітці ст. 323 КК України та ст. 5 Закону України «Про антидопінговий контроль у спорті» на «Всесвітній антидопінговий кодекс».

Із вищезазначеного може скластися думка, що порушенням антидопінгових правил є тільки вживання заборонених препаратів, однак таке твердження помилкове.

Відповідно до ст. 2 Всесвітнього антидопінгового кодексу, до дій, які є порушенням антидопінгових правил, відносяться: 2.1. Наявність забороненої субстанції або її метаболітів, або маркерів у пробі, взятій у спортсмена; 2.2. Використання або спроба використання спортсменом забороненої субстанції або забороненого методу; 2.3. Ухилення, відмова або неявка на процедуру надання пробі; 2.4. Порушення порядку надання інформації про місцезнаходження; 2.5. Фальсифікація або спроба фальсифікації будь-якої складової допінг-контролю; 2.6. Володіння забороненою субстанцією або забороненим методом; 2.7. Розповсюдження або спроба розповсюдження будь-якої забороненої субстанції або забороненого методу; 2.8. Призначення або спроба призначення спортсмену під час змагального періоду будь-якої забороненої субстанції або забороненого методу, або призначення чи спроба призначення спортсмену в поза змагальному періоді забороненої субстанції або забороненого методу, що заборонені у поза змагальний період; 2.9. Співучасть; 2.10. Заборонена співпраця [9, с. 15–21].

Слід нагадати, що серед речовин, безпосередньо заборонених на змаганнях (у змагальний період), відповідний список ВАДА 2016 визначає «наркотики» та «каннабіноїди» (перелік яких надано вище). Отже, володіння чи розповсюдження останніх під час змагань є прямим порушенням антидопінгових правил, одночасно з цим подібні діяння можуть кваліфікуватись як злочини, передбачені, наприклад, стст. 307, 309, 314, 315 Розділу XIII КК України.

Таким чином, вищезазначені злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, посягаючи на здоров'я населення, як додатковий об'єкт посягання можуть мати й сферу фізичної культури та спорту (якщо вчинені спортсменом, його тренером або лікарем) та вважатимуться порушенням антидопінгових правил.

Подібна ситуація може виникнути й щодо вчиненого спортсменом адміністративного проступку, який має всі ознаки порушення антидопінгових правил. Наприклад, це діяння передбачене ст. 44 КУпАП «Незаконні виробни-

цтво, придбання, зберігання, перевезення, пересилання наркотичних засобів або психотропних речовин без мети збуту в невеликих розмірах» [12].

Однак за наявності вищезазначених обставин необхідно усвідомлювати, що антидопінгові правила, як і правила змагань, є спортивними нормами, що регулюють умови, у яких проводяться конкретні змагання. Атлети приймають ці правила як умови участі в них. Антидопінгові правила не підлягають і не обмежуються вимогами й правовими нормами, які застосовуються при кваліфікації діяння в кримінальному провадженні або при розгляді адміністративних справ [8, с. 292–293].

Таким чином, ані КК України, ані КУпАП не передбачають прямої відповідальності саме за порушення антидопінгових правил. Винятком може слугувати лише ст. 323 КК України. У цьому контексті цілком раціональним, на перший погляд, є встановлення кримінальної або адміністративної відповідальності за розповсюдження, застосування (або спонукання до цього) допінгу.

О.І. Петренко пропонує відокремлення такого кримінального правопорушення, як «Спонування до застосування допінгу», розширюючи таким чином коло можливих потерпілих, серед яких можуть бути не тільки неповнолітні, а й старші спортсмени [17, с. 409].

Цікавою позицією щодо кваліфікації суспільно небезпечних діянь у сфері використання допінгу як злочинів пропонує С.В. Алексєєв. Учений визначає зазначене діяння не тільки як порушення певних корпоративних правил відповідних спортивних структур, зокрема правил гри, але і як спосіб привласнення шахрайським, обманним шляхом чужої власності, а саме: власності, яка належить або призначена дійсному переможцю, і якщо виходити з духу та букви кримінальних кодексів багатьох країн, то таке шахрайство — це кримінальне правопорушення. Людина, яка використовує допінг із шахрайською метою, і ті, хто її на це спровокував, тобто співучасники, — не тільки порушники спортивних правил, але й злочинці. Таким чином, до них повинні застосовуватись не тільки внутрішні спортивні правила (перш за все дискваліфікація), але й кримінальна відповідальність [6, с. 455].

Все ж таки основним видом відповідальності за порушення антидопінгових правил є дисциплінарна відповідальність. Вона може бути загальною і спеціальною. Загальна настає на підставі норм КЗпП і правил внутрішнього трудового розпорядку. Спеціальну дисциплінарну відповідальність несуть працівники, на яких поширюється дія статутів і положень про дисциплінарну відповідальність [7, с. 348].

Повний перелік і розміри дисциплінарних стягнень у сфері спорту, порядок їх накладення, застосування й оскарження, а також підстави звільнення від спортивної відповідальності та обставини, що пом'якшують і обтяжують спортивну відповідальність, встановлюються в кожному виді спорту міжнародною спортивною федерацією, спортивною федерацією або професійною спортивною організацією.

Таким чином, однією з особливостей інституту відповідальності в галузі запобігання та боротьби з допінгом є активна участь недержавних структур, а саме спортивних федерацій. Останні, відповідно до ст. 20 Закону України

«Про фізичну культуру і спорт» від 24.12.1993 № 3808-ХІІ, є громадськими організаціями фізкультурно-спортивної спрямованості, основними завданнями яких є сприяння розвитку відповідного виду (видів) спорту шляхом участі у розробленні та виконанні відповідних програм, залучення різних груп населення до фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності, організація та проведення фізкультурно-оздоровчих і спортивних заходів. Спортивні федерації можуть мати всеукраїнський або місцевий статус. Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері фізичної культури та спорту, може надати спортивній федерації статус національної спортивної федерації. Останній надається лише одній спортивній федерації з відповідного виду спорту, яка має всеукраїнський статус [21].

Міжнародна спортивна організація видає свої правила, кодекс, регламент, які мають бути взяті за основу при розробці дисциплінарного зводу правил відповідної національної спортивної федерації. В одних видах спорту – це дисциплінарний регламент, в інших – просто правила гри [7, с. 354].

Для прикладу розглянемо правила змагань з легкої атлетики Міжнародної асоціації легкоатлетичних федерацій (International Association of Athletics Federations – IAAF), якими користується у своїй діяльності ФЛАУ (Федерація легкої атлетики України). Саме IAAF в 1928 р. стала першою міжнародною спортивною федерацією, яка заборонила допінг [3].

Відповідно до пп. 2.3., 2.4. Статуту ФЛАУ, вона є громадською спілкою із статусом «всеукраїнської», визнаною IAAF, також ФЛАУ є єдиним національним керівним органом легкої атлетики на території України та має статус національної спортивної федерації. П. 2.8. Статуту зазначає: ФЛАУ здійснює свою діяльність відповідно до законодавства України, Конституції IAAF, правил і регламентів IAAF, ЄА, антидопінгових правил, Кодексу етики, інших загальновизнаних міжнародних норм [23, с. 5].

Вищезазначені правила також містять відповідну вимогу: «Антидопінгові правила повинні застосовуватися IAAF, її національними федераціями і континентальними асоціаціями і спортсменами, персоналом, обслуговуючим спортсменів, і іншими особами, які відносяться до IAAF, її національним федераціям і континентальним асоціаціям за рахунок угоди, членства, приналежності, дозволу або акредитації» (п. 1. прав. 30 розділу I) [14, с. 36]

Відповідно до частини 3 «Антидопінгові та медичні правила» вищезазначених правил змагань, порушення спортсменом або іншою особою антидопінгових правил може призвести до одного або декількох наслідків (що означає можливість одночасного застосування декількох нижченаведених санкцій): (а) дискваліфікація: результати спортсмена в конкретному виді або змаганні будуть визнані недійсними зі всіма наслідками, які випливають, а саме: втрату всіх титулів, нагород, медалей, очок і призових грошей і грошей за участь; (б) усунення від змагань: спортсменові або іншій особі за порушення антидопінгових правил забороняється на якийсь конкретний період часу брати участь в будь-якому змаганні або іншому заході або отримувати фінансування відповідно до встановлених правил; (с) тимчасове відсторонення: спортсменові або іншій особі забороняється тимчасово брати участь в будь-яких змаганнях або

діяльності до остаточного вирішення на заслуховуваннях, проведених відповідно до Правила 38; (d) оприлюднення інформації або публічної звітності: розкриття інформації для широкої громадськості або осіб, крім тих осіб, які мають право на першочергове повідомлення відповідно до вимог зазначених правил [14, с. 5].

Правило 39 вказує: порушення антидопінгових правил, яке сталося у зв'язку з тестуванням на змаганні, автоматично веде до скасування індивідуальних результатів спортсмена, отриманих у конкретному виді зі всіма наслідками для спортсмена, включаючи позбавлення всіх титулів, нагород, медалей, очок, призових грошей і грошей за участь у змаганні.

Строк¹ дискваліфікації спортсмена може тривати від одного року до довічного залежно від тяжкості та виду антидопінгового порушення. Так, наприклад, за наявність забороненої речовини або її метаболітів або маркерів у пробі спортсмена (Правило 32.2 (a)) або незаконний продаж забороненої речовини або забороненого методу чи спроба такого незаконного обігу (Правило 32.2 (g)) термін дискваліфікації становить чотири роки. За порушення Правила 32.2 (d) (відсутність інформації про місцезнаходження спортсмена) строк дискваліфікації від змагання становить два роки, з можливістю зниження мінімально до одного року, залежно від ступеня вини спортсмена. Крім того, порушення антидопінгових правил згідно з правилом 32.2(g), вказаного вище, або правила 32.2(h) (призначення або спроба призначення забороненої речовини або забороненого методу), що стосується неповнолітнього спортсмена, вважається особливо важким порушенням і якщо воно здійснене персоналом, що обслуговує спортсмена, то за порушення, що не стосуються специфічних речовин, ці співробітники будуть відсторонені довічно. Крім того, інформація про значні порушення правил 32.2 (g) або 32.2 (h), які також можуть порушувати неспортивні закони і регламенти, має бути повідомлена компетентним адміністративним, професійним чи юридичним органам [14, с. 67–68].

Звернемося до антидопінгових правил неолімпійського виду спорту протилежної спрямованості – пауерліфтингу (триборство). Міжнародною управляючою федерацією у пауерліфтингу є IPF (International Powerlifting Federation). Вітчизняною національною федерацією, яка є членом IPF, а також Європейської федерації пауерліфтингу (EPF) виступає Федерація пауерліфтингу України (ФПУ) [24, с. 2; 4, с. 3–4].

В Україні існує також певна кількість альтернативних федерацій з пауерліфтингу, однак антидопінгова політика останніх є не такою «суворою» як у ФПУ, саме тому одним із порушень, за які застосовуються санкції та дисциплінарні стягнення до спортсменів членів ФПУ, є участь без дозволу ФПУ у змаганнях з пауерліфтингу (триборство) та жиму лежачи, які проводяться іншими спортивними федераціями (асоціаціями). Крім того, відповідно до п. 2.6. ст. 4 Положення про дисциплінарний комітет ФПУ, затвердженого радою

¹ У правилах ІААФ, перекладених українською, використовується дефініція «термін», а не «строк», що є не зовсім вірним, адже за цивільним законодавством «термін» — це календарна дата або вказівка на подію, яка має неминуче настане, а строк визначається роками, місяцями, тижнями, днями або годинами.

ФПУ від 28.02.2009, до переліку таких правопорушень відносяться: образливі або нецензурні вислови, або жести на адресу партнера, суперника, судді, інших офіційних осіб, глядачів; невиконання умов укладеного контракту після прийняття відповідного рішення юридичним органом; погрози або спроба фізичного впливу на суддів, інших офіційних осіб; неетична, некоректна, неспортивна поведінка спортсмена до, під час та після змагань; вживання заборонених речовин (допінгу); ухилення від здачі біопроби на допінг-контроль (як під час змагань, так і за окремим рішенням Ради ФПУ) [18, с. 5–6].

Цікавим є перелік санкцій, передбачений вищезазначеним Положенням (п. 2.7.): попередження; суворе попередження; умовна дискваліфікація; дискваліфікація; грошовий внесок згідно визначення ІРФ, ЕРФ; виведення із складу збірної команди України на певний період часу; дискваліфікація за вживання допінгу, відповідно до вимог кодексу ВАДА, дисциплінарних правил ІРФ, ЕРФ, ФПУ (перший раз – 2 роки, за другий раз – довічно); грошовий внесок на проведення допінг-контролю у подвійному розмірі вартості витрат, у разі його позитивного результату; дискваліфікація за участь без дозволу ФПУ у змаганнях з пауерліфтингу (триборство) та жиму лежачи, які проводяться іншими спортивними федераціями (асоціаціями) несанкціоновані ІРФ та ФПУ, на 12 місяців від дати виступу на цих змаганнях, якщо спортсмен під час дискваліфікації виступив на подібних змаганнях повторно, то початок наступного терміну дискваліфікації (12 місяців) починається з дня закінчення попередньої дискваліфікації тощо; інші санкції відповідно до вимог Дисциплінарних правил ФПУ та регламентуючих документів ІРФ, ЕРФ та ФПУ.

З формальної точки зору, питання відповідальності спортсменів за порушення антидопінгових правил досить детально врегульовано на рівні федерацій, однак недосконалою залишається технічна сторона питання. Мається на увазі, що на даний час держава не фінансує дослідження проб спортсменів на допінг, зокрема через невідповідність національного антидопінгового законодавства міжнародному (через відсутність передбаченого механізму такого фінансування у вітчизняному законодавстві).

Таким чином, дослідження проб спортсменів здійснюється за рахунок коштів профільних федерацій і частково Національного олімпійського комітету, яких недостатньо для того, щоб повною мірою виконувати зобов'язання країни перед ВАДА щодо реалізації антидопінгової політики, і які вона взяла на себе, ратифікувавши Міжнародну конвенцію про боротьбу з допінгом у спорті в 2006 році. Як вказував заступник директора Національного антидопінгового центру Я. Кручек, аналіз однієї допінг-проби в закордонних лабораторіях коштує від 400 до 500 євро (сума включає комплексні заходи від забору проби до отримання результату аналізу), що, у свою чергу, сумарно потребує близько 12 млн грн на рік, закладених у відповідній графі бюджету, на вищезазначені антидопінгові заходи. За даними ФЛАУ, у 2014 р. було зроблено 300 аналізів проб українських легкоатлетів, у 2015 р. – 200, а в 2016 р. – 7 (сім) [19].

У результаті на національному рівні багато спортсменів не проходять перевірку на допінг, що, у свою чергу, ставить під сумнів отримані результати на змаганнях національного рівня. Останній же є вихідним трампліном для

потрапляння на міжнародну арену. Все це лише примножує латентний масив допінгових порушень у сфері фізичної культури і спорту.

15 грудня 2016 року в агентстві Укрінформ відбулась прес-конференція на тему: «Український спорт: антидопінговий закон чи дискваліфікація», в якій брали участь представники Міністерства молоді та спорту, Федерації легкої атлетики України та Національного антидопінгового центру. Основною темою прес-конференції була необхідність прийняття нової редакції Закону України «Про антидопінговий контроль у спорті» (проект нової редакції Закону пройшов перше читання 19 жовтня 2016 року та був відправлений на доопрацювання), що дасть змогу проводити аналіз проб українських спортсменів у ВАДА — акредитованих лабораторіях за рахунок державного бюджету.

Висновок. Відносини у сфері спорту є специфічним видом соціальних відносин, саме тому для запобігання антидопінговим порушенням не можна покладатися на заходи кримінально-правового чи навіть адміністративного характеру. Наявність у ККУ ст. 323, яка встановлює відповідальність за спонукання неповнолітніх до застосування допінгу, є все ж таки соціально зумовленим кроком, проте законодавцю слід привести текст примітки зазначеної статті у відповідність до міжнародно-правових дефініцій.

На нашу думку, криміналізація інших суспільно небезпечних дій із категорії антидопінгових порушень може призвести до конкуренції кримінально-правових норм і спричинити інші негативні наслідки, хоча це питання потребує подальших досліджень відповідності таких дій принципам і підставам криміналізації.

У переважній більшості основні сили протидії допінговим порушенням зосереджені в руках національних спортивних федерацій, які мають усі необхідні формальні запобіжні рушії та здатні проводити всі необхідні профілактичні заходи задля мінімізації порушень антидопінгових правил серед спортсменів, а також осіб, які можуть потенційно впливати на їх рішення щодо застосування допінгу (тренерів, лікарів та ін.). Однак у боротьбі із зазначеним явищем не можна обійтись без державної підтримки, в тому числі й фінансової, яка, відповідно до міжнародних стандартів, є прямим обов'язком держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. 2014 Anti-Doping Rule Violations (ADRVs) Report / World anti-doping agency — 58 p. [Electronic resource]. — Mode of access: <https://www.wada-ama.org/en/anti-doping-statistics>.
2. *Detlef T.* Doping in Sports / T. Detlef, P. Hemmersbach. — Springer : Berlin, 2010. — 540 p.
3. Doping in sport: What is it and how is it being tackled?: BBC sport [Electronic resource]. — Mode of access: <http://www.bbc.com/sport/athletics/33997246>.
4. IPF anti-doping rules: adopted at the IPF General Assembly held on 2 November 2014 in Aurora, USA. — P. 76. [Electronic resource]. — Mode of access: http://www.powerlifting-ipf.com/fileadmin/ipf/data/anti-doping/IPF_Anti-Doping_Rules_2015_revised.pdf.

5. *Mifsud J., Attard D., Attard L.* Drug doping in sports: an overview and recommendations for the Maltese context // *Malta Medical Journal*. — 2011. — Volume 23, Issue 01. — P. 16–21.

6. *Алексеев С.В.* Правовые основы профессиональной деятельности в спорте: учебник для вузов / С.В. Алексеев. — М. : Советский спорт, 2013. — 517 с.

7. *Апаров А.М.* Спортивне право України : Навчальний посібник. — К. : Істина, 2012. — 520 с.

8. *Бордюгова Н.В.* Правопорушення в спорті: допінг, поняття і історія розповсюдження // *Часопис Київського університету права*. — 2010. — №1. — С. 291–295.

9. Всесвітній антидопінговий кодекс // Національний антидопінговий центр. — К., 2015. — 68 с. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.uaf.org.ua/images/otherdocuments/competitions/Doc/antidoping_kodex_ukr.pdf.

10. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення: Форма №1, затверджена Наказом ГПУ від 23.10.2012 №100 за погодженням з Держкомстатом [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.gp.gov.ua/ua/stat.html>.

11. Заборонений список 2016: доповнення до Всесвітнього антидопінгового кодексу // Національний антидопінговий центр. — К., 2016. — 10 с. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.nadc.org.ua/Webroot/uploads/files/WADA-2016-Prohibited-List-UA.pdf>.

12. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 р. № 8073-Х [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.

13. *Кошовий О.* Чи можна вживати допінг в Україні? // *Юридична газета online* [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://yur-gazeta.com/publications/actual/chi-mozhna-vzhivati-doping-v-ukrayini.html>.

14. Легка атлетика: правила змагань (навчальний посібник). — К. : ФЛАУ, 2016. — 211 с. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.uaf.org.ua/images/otherdocuments/competitions/Doc/IAAF_Competition_Rules_2016-2017_ua.pdf.

15. Мельдоний (милдронат) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://ru.wikipedia.org/wiki/Мельдоний>.

16. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. — 9-е вид., переробл. та допов. — К. : Юридична думка, 2012. — 1316 с.

17. *Петренко О.І.* Поняття та види злочинів у сфері фізичної культури та спорту / О.І. Петренко // *Форум права*. — 2014. — № 1. — С. 406–411 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2014_1_71.pdf.

18. Положення про дисциплінарний комітет ФПУ: затв. Радою ФПУ від 28.02.2009.

19. Прес-конференція «Український спорт: антидопінговий закон чи дискваліфікація» (сайт Національного антидопінгового комітету) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.nadc.org.ua/novyny/pres_konferenciya_ukranksuyu_sport_antydopingovyy_zakon_chy_dyskvalifikaciya.

20. Про антидопінговий контроль у спорті: Закон України від 05.04.2001 № 2353-III [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2353-14>.

21. Про фізичну культуру і спорт: Закон України від 24.12.1993 № 3808-XII [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3808-12>.

22. Справа № 565/671/15-к (Єдиний державний реєстр судових рішень) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/51578085>.

23. Статут громадської спілки «Федерація легкої атлетики України»: затв. Конференцією Федерації легкої атлетики України від 21.11.2015 (Протокол №01/2015).

24. Статут Федерації пауерліфтингу України: затв. установчою конференцією ФПУ від 28.02.1998 (протокол №1).

REFERENCES

1. 2014 Anti-Doping Rule Violations (ADRVs) Report / World anti-doping agency – 58 p. [Electronic resource]. – Mode of access: <https://www.wada-ama.org/en/anti-doping-statistics>.

2. *Detlef T.* Doping in Sports / T. Detlef, P. Hemmersbach. – Springer: Berlin, 2010. – 540 p.

3. Doping in sport: What is it and how is it being tackled?: BBC sport [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.bbc.com/sport/athletics/33997246>.

4. IPF anti-doping rules: adopted at the IPF General Assembly held on 2 November 2014 in Aurora, USA. – P. 76. [Electronic resource]. – Mode of access: http://www.powerlifting-ipf.com/fileadmin/ipf/data/anti-doping/IPF_Anti-Doping_Rules_2015_revised.pdf.

5. *Mifsud J., Attard D., Attard L.* Drug doping in sports: an overview and recommendations for the Maltese context // Malta Medical Journal. – 2011. – Volume 23, Issue 01. – P. 16–21.

6. *Alekseev S.V.* Pravovye osnovy professional'noj dejatel'nosti v sporte: uchebnik dlja vuzov / S.V. Alekseev. – M. : Sovetskij sport, 2013. – 517 s.

7. *Aparov A.M.* Sportyvne pravo Ukrainy: Navchalnyi posibnyk. – K. : Istyna, 2012. – 520 s.

8. *Bordiuhova N.V.* Pravoporushennia v sporti: dopinh, poniattia i istoriia rozpovsiudzhennia // Chasopys Kyivskoho universytetu prava. – 2010. – №1. – S. 291–295.

9. Vsesvitnii antydopinhovyi kodeks // Natsionalnyi antydopinhovyi tsentr. – K., 2015. – 68 s. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://www.uaf.org.ua/images/otherdocuments/competitions/Doc/antidoping_kodex_ukr.pdf.

10. Yedynyi zvit pro kryminalni pravoporushennia: Forma №1, zatverdzhena Nakazom HPU vid 23.10.2012 №100 za pohodzhenniam z Derzhkomstatom [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.gp.gov.ua/ua/stat.html>.

11. Zaboroneni spysok 2016: dopovnennia do Vsesvitnoho antydopinhovoho kodeksu // Natsionalnyi antydopinhovyi tsentr. – K., 2016. – 10 s. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.nadc.org.ua/Webroot/uploads/files/WADA-2016-Prohibited-List-UA.pdf>.

12. Kodeks Ukrainy pro administratyvni pravoporushennia: Zakon Ukrainy vid 07.12.1984 № 8073-X [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.

13. *Koshovyi O.* Chy mozhna vzhvyaty dopinh v Ukraini? // Yurydychna hazeta online [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://yur-gazeta.com/publications/actual/chi-mozhna-vzhivati-doping-v-ukrayini.html>.

14. Lehka atletyka: pravyla zmahan (navchalnyi posibnyk). — K. : FLAU, 2016. — 211 s. [Elektronnyi resurs]. — Rezhym dostupu: http://www.uaf.org.ua/images/otherdocuments/competitions/Doc/IAAF_Competition_Rules_2016-2017_ua.pdf.

15. Mel'donij (mildronat) [Elektronnyi resurs]. — Rezhym dostupu: <https://ru.wikipedia.org/wiki/Мельдоний>.

16. Naukovo-praktychnyi komentar Kryminalnoho kodeksu Ukrainy / za red. M.I. Melnyka, M.I. Khavroniuka. — 9-e vyd., pererobl. ta dopov. — K. : Yurydychna dumka, 2012. — 1316 s.

17. Petrenko O.I. Poniattia ta vydy zlochyniv u sferi fizychnoi kultury ta sportu / O.I. Petrenko // Forum prava. — 2014. — № 1. — S. 406–411 [Elektronnyi resurs]. — Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2014_1_71.pdf.

18. Polozhennia pro dystsyplinarnyi komitet FPU: zatv. Radoiu FPU vid 28.02.2009.

19. Pres-konferentsiia “Ukrainskyi sport: antydopingovi zakon chy dyskvalifikatsiia” (sait Natsionalnoho antydopingovoho komitetu) [Elektronnyi resurs]. — Rezhym dostupu: http://www.nadc.org.ua/novyny/pres_konferenciya_ukrainskyi_sport_antydopingovyy_zakon_chy_dyskvalifikaciya.

20. Pro antydopingovi kontrol u sporti: Zakon Ukrainy vid 05.04.2001 № 2353-III [Elektronnyi resurs]. — Rezhym dostupu: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2353-14>.

21. Pro fizychnu kulturu i sport: Zakon Ukrainy vid 24.12.1993 № 3808-XII [Elektronnyi resurs]. — Rezhym dostupu: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3808-12>.

22. Sprava № 565/671/15-k (Yedyni derzhavnyi reistr sudovykh rishen) [Elektronnyi resurs]. — Rezhym dostupu: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/51578085>.

23. Statut hromadskoi spilky “Federatsiia lehkoj atletyki Ukrainy”: zatv. Konferentsiieu Federatsii lehkoj atletyki Ukrainy vid 21.11.2015 (Protokol №01/2015).

24. Statut Federatsii pauerliftynhu Ukrainy: zatv. ustanovchoiu konferentsiieu FPU vid 28.02.1998 (protokol №1).

Денисов С.Ф., Кулик С.Г. Проблеми юридичної відповідальності за порушення антидопінгових правил

У статті проаналізовано основні проблемні аспекти притягнення до юридичної відповідальності учасників відносин у сфері фізичної культури та спорту (зокрема спортсменів, тренерів, лікарів та ін.) за порушення антидопінгових правил в Україні. Визначено особливості різних видів юридичної відповідальності за вчинення вказаних правопорушень.

Ключові слова: юридична відповідальність, антидопінгові правила, допінг, дисциплінарна відповідальність, спортивні федерації.

Денисов С.Ф., Кулик С.Г. Проблемы юридической ответственности за нарушение антидопинговых правил

В статье проанализированы основные проблемные аспекты привлечения к юридической ответственности участников отношений в сфере физической культуры и спорта (в том числе спортсменов, тренеров, врачей и др.) за нарушение антидопинговых правил в Украине. Определены особенности разных видов юридической ответственности за совершение указанных правонарушений.

Ключевые слова: юридическая ответственность, антидопинговые правила, допинг, дисциплинарная ответственность, спортивные федерации.

Denisov S., Kulyk S. Problems of Legal Liability for the Anti-doping Rules Violation

In this article main problem aspects concerning bringing to legal liability of the participants of relations in the sphere of physical culture and sport (inter alia athletes, coaches, doctors, etc) for anti-doping rules violation in Ukraine are researched. Particular qualities of different types of legal liability for the mentioned offense are defined.

Keywords: *Legal Liability; Anti-doping Rules; Doping; Disciplinary Liability; Sports Federations*

Стаття надійшла до редакції 19.12.2016.